

daniël van klaveren

jamal

Personages

matthieu *vertrouwenspersoon van rond de
50 jaar*

jamal *een Iraakse jongen van rond de 15 jaar*

1.

*Een kleine ruimte. Een achterwand van stroken papier. Op
(een deel van) dat papier staan teksten. Onafgemaakte
gedichten. Jamal schrijft tijdens het spreken van de
tekst groot op de wand: HOE VANG JE EEN WOLF*

jamal

een hongerige wolf op zoek naar bloed
wordt gelokt
door een mes waar bloed op is gesmeerd

en laag na laag na laag likt hij dat mes
tot wat hij proeft
opeens zijn eigen bloed geworden is

zijn honger is zo groot hij voelt het niet
hoe met de tijd
het mes bij elke lik steeds dieper snijdt

maar stoppen doet hij niet het smaakt
te goed
de overvloed
dit wolvenparadijs van zuiver bloed

strakjes ligt hij stil het is te veel
het bloedverlies
en gulzig kleuren zo zijn ogen rood

zijn eigen vraatzucht heeft de wolf gedood

*Ergens op de muur schrijft hij: Abu Amila
(als een soort 'tag')*

2.

matthieu Dag Jamal. Ik ben Matthieu Wolters. Kom binnen.

Jamal gaat zitten.

stilte

matthieu Nou daar zitten we dan.

stilte

Hoe is het met je?

stilte

Okee, luister, Jamal. Ik begrijp dat je hier niet voor je lol zit, *tegen publiek* – en jullie ook niet – *tegen Jamal* maar ik ook niet. Ik zat nu echt veel liever thuis voor de televisie. Dus dat hebben we al gemeen.

stilte

Ik heb je dossier gelezen. En met de rector gesproken. We betrekken de politie nergens bij, zolang jij je aan de volgende twee voorwaarden houdt. Elke dag na school doe je mee met de ronde van de schoonmakers en maak je schoon. En daaraan vooraf praten wij met elkaar. Een half uurtje. Elke dag. Tot het einde van het schooljaar. En alles wat in deze kamer gezegd wordt blijft tussen ons. Is vertrouwelijk.

jamal Heb je al die boeken één voor één uitgezocht, of bestel je gewoon een ‘psychiatrisch overlevingspakket’ en krijg je al die boeken er gratis bij?

stilte

matthieu Ik heb gehoord dat je veel leest.

Jamal haalt zijn schouders op.

matthieu Welke van deze boeken ken je, Jamal?

jamal Ik kom hier niet voor een fucking boekverslag. Het zijn jouw boeken, lees ze zelf.

matthieu Heb ik gedaan.

jamal Heeft zeker lang geduurd.

matthieu *met trots* Ja, dat heeft zeker lang geduurd.

stilte

Matthieu pakt een boek.

matthieu Dit is misschien een interessant boek voor jou.

Honderd filosofen, honderd visies op de wereld –

jamal Ik heb geen filosofen nodig om na te denken over de wereld. Doe ik zelf wel.

Als je te veel nadenkt, doe je niks. Volg je dat? Of is dat te moeilijk voor je.

matthieu Zo, zo.

jamal Wat dacht je? Het is een allochtoon, die kan niet nadenken?

matthieu Hoe weet je dat? Dat is inderdaad precies wat ik dacht. 'Die achterlijke Marokkaan kan vast niet lezen.'

jamal Ik ben geen Marokkaan.

stilte

matthieu Ik probeerde gewoon een gesprek te beginnen.

jamal Mislukt.

stilte

Ik heb veel psychiaters gezien in mijn leven en ik maak ze allemaal kapot.

matthieu Ik ben geen psychiater.

jamal O nee?

matthieu Nee, ik geef les. En ze hebben me zo gek gekregen om vertrouwenspersoon te worden.

jamal Wilde je niet?

matthieu Eerlijk gezegd niet nee.

jamal En wie zegt dat ik jou kan vertrouwen?

matthieu Niemand.

stilte

jamal Waarom trappen jullie me niet gewoon van school?

matthieu Had je dat gewild?

jamal Wat is dit voor bullshit.

matthieu Wat is bullshit?

jamal Dit. Dit allemaal.

matthieu We trappen je niet van school, Jamal. Hoe graag je ook wilt. We houden je hier.

jamal Waarom?

matthieu Omdat jij het waard bent om nog een kans te krijgen.

stilte

jamal Ben ik je project? Moet ik de succesvolle allochtoon worden, die je op het rechte pad gehouden hebt?

matthieu Nee. Ik heb geen enkele behoefte aan een project.

jamal Wat een fucking gezeik!!

matthieu Waarom is dat gezeik?

Jamal geeft geen antwoord, loopt door de kamer, blijft hangen bij een schilderij. Een boot op zee.

jamal Heb jij dit geschilderd?

matthieu Mijn vrouw. Schilder jij?

jamal Nee.

matthieu Teken je?

jamal *pakt het op* Dit is echt trieste shit.

matthieu Vind je?

jamal Slecht geschilderd, lelijke kleuren.

Maar dat is het probleem niet.

matthieu O nee?

jamal Nee. Het onderwerp is triest. Dit gaat over jou, he?

matthieu Wat gaat over mij –

jamal Jij zat middenin een storm. Een fucking zware storm – de golven sloegen op het dek, de fucking mast brak bijna, en jij huilde en smeekte om een haven, om een uitweg, een veilige plek, waar dan ook. En heb je die gevonden? Misschien werd je daarom wel leraar.

matthieu Misschien moet jij weer leerling zijn en gaan zitten.

jamal Misschien ben je met de verkeerde vrouw getrouwd.

matthieu Pas op je woorden.

jamal Ja, dat is het hè? Met de verkeerde vrouw getrouwd.

Heeft ze je verlaten?

Neukt ze met een ander?

Matthieu loopt langzaam op Jamal af.

jamal En, is het eenzaam in je eentje, meester?

matthieu *grijpt Jamal plotseling veel te ruw*

bij zijn keel Als je mijn vrouw ooit weer beledigd – maak ik je af.

stilte

jamal Het half uur is om.

3.

matthieu Dit gaat niet werken.

stilte

Het gaat niet werken.

stilte

Ik doe het niet. Ik doe het niet, dit was een fout, ik kan dit niet. Verdomme.

stilte

Ik ga me door zo'n kutmarrokkaantje niet de les laten lezen.

stilte

Ik wist het. Ik wist het gewoon. Ik had er nooit aan moeten beginnen.

Ze zoeken maar iemand anders!

pakt het schilderij en kijkt ernaar

4.

jamal Je kan het zo op internet vinden.

Keus genoeg. Bermbommen. Bommen op basis van ammoniumnitraat. Zelfs bommen van kunstmest. De aanslag in Oklahoma City door Timothy McVeigh, in '95, is uitgevoerd met zo'n kunstmestbom. 168 doden. Niet niks.

De handleiding begreep ik eerst niet. Maar er zijn genoeg sites die het heel goed uitleggen. Ik zeg jullie zo welke sites dat zijn. Voor zo'n ANFO bom – een Ammonium Nitrate Fuel Oil-bom – heb je een speciaal soort kunstmest nodig. Kunstmest waarin ammonium- en nitraatstikstof in de juiste verhouding voorkomen, zoals kalkammonsalpeter.

Die kalkammonsalpeter laat je bezinken in emmers water. Dan scheiden de stoffen zich en blijft de troep op de bodem liggen.

Het zuivere water kook je uit. Je filtert de verschillende bestanddelen. Paar emmers, paar pannen. Een gasmasker. Voor de zekerheid: je moet weten wat je doet. Het witte blok zuiver ammoniumnitraat dat je overhoudt – bijna zuiver – meng je met dieselolie of nitromethaan. Dan nog een goede aansteker. Magnesiumpoeder misschien. Daar komt een hoop warmte bij vrij als dat ontbrandt. Dus kijk uit. Ik heb de spullen al in huis. In oude cornflakedozen. En vuilniszakken.

5.

matthieu Kom binnen.

Jamal komt binnen.

lange stilte

jamal Hoe gaat het met schilderen?

matthieu Ik heb nagedacht over wat je gisteren tegen me zei.

jamal *knikt* Geef je me al op?

matthieu Dat hoop je, hè.

jamal Het is toch zo, of niet?

matthieu Zou wel fijn zijn. Kon je naar je vrienden gaan en zeggen: 'Oh oh niemand begrijpt mij, ik krijg nooit een kans, de wereld is zo oneerlijk'

stilte

Of nee: 'Het is omdat ze moslims haten, ze haten Arabieren, daarom willen ze me niet'.

jamal Wat de fuck is dit?

matthieu 'Die blanke rijkeluijskindjes krijgen alles wat ze willen, en ik ben zo zielig'.

jamal Hou je bek man.

matthieu Zo denken jullie toch?

jamal Jullie?

matthieu Zit ik er naast?

jamal Je zit er compléét naast.

matthieu Ja? Nou, jij ook. Ik geef je niet op.

Ik heb de halve nacht nagedacht over wat je zei en toen realiseerde ik me iets, viel in een diepe, vredige slaap en heb vandaag de hele dag niet meer aan je gedacht. Weet je wat ik me realiseerde?

jamal Nee.

matthieu Je bent een kind. Jij hebt nog niet het minste benul van waarover je praat.

jamal Bedankt.

stilte

Kan ik weer gaan?

matthieu Dat is geheel en al je eigen keus.

jamal 'Geheel en al'?

matthieu Inderdaad.

stilte

Jij denkt dat je heel wat bent, Jamal. Maar als je echt denkt dat je de waarheid in pacht hebt dan ben je nog dommer dan je er uit ziet.

Waar zullen we het over hebben? Oorlog?

Kun jij me vast een hele hoop over vertellen, en dat heb je hier op school ook al gedaan. Luid en duidelijk. Maar heb je er zelf ooit een meegemaakt? En als ik je vraag naar liefde, dan ken je vast een mooi gedicht en je geeft een opsomming van je favoriete meisjes, en wie weet heb je het wel een paar keer gedaan ook. Maar je kunt me niet vertellen hoe het voelt om wakker te worden naast een vrouw en oprecht gelukkig te zijn. Je hebt nog nooit een meisje aangekeken en je opeens helemaal weerloos, kwetsbaar gevoeld. Of wel? Je kent het gevoel niet dat het is alsof er een engel op aarde is gezet, speciaal voor jou. En je weet niet hoe het voelt om die engel voor een ander te zijn. Om lief te hebben en er altijd voor haar te zijn. Alles te doorstaan. Je weet niets over slapen – wakker blijven naast een ziekenhuisbed, weken lang haar hand vast houden, niet weggaan – geen seconde – blijven wachten, blijven hopen. En jij weet niets over echt verlies. Want dat overkomt je alleen als je iets verliest waarvan je meer houdt dan van jezelf, en heb jij dat ooit gedurfd? Ik kijk naar jou en zie geen zelfverzekerde, intelligente man, ik zie geen stoere kerel, ik zie een kind. Jij denkt dat niemand jou ooit zou kunnen begrijpen, toch Jamal? En toch denk jij mij te kennen, omdat je naar een schilderij gekeken hebt.

Je ouders komen uit Irak. Toch? *Jamal knikt.* Denk je

dat ik beweer ook maar iets van jullie te weten omdat ik naar het acht uur journaal kijk? Jij wilt hier best zijn. Je vindt al die aandacht geen probleem. Persoonlijk kan het me geen reet schelen. Wat jij te zeggen hebt kan ik ook in een boek lezen. Tenzij we praten over jou. Over jouw leven. Maar dat wil je niet. Misschien ben je bang voor wat je gaat zeggen. Ik geef je niet op. De keuze is aan jou.

lange stilte

jamal Jij weet het allemaal wel goed hè, Matthieu?

stilte

Een engel voor een ander zijn.

Ik zou niets liever willen.

stilte

matthieu Het half uur is om.

6.

Jamal is alleen.

jamal Een engel voor een ander zijn – fuck you!! Het spijt me Matthieu maar je hebt met een duivel te maken. Wacht maar. Je gaat nog wat te zien krijgen. 11 maart 2004, Madrid. 191 doden. 1400 gewonden. Een van de grootste aanslagen in Europa tot nu toe. Dat waren helden. Zij leidden geen leeg leven zonder overtuiging. Zij stonden ergens voor. Zij hadden een doel en trokken een streep. Trek je terug uit Irak. Nu. Ze hebben gezegd: tot hier en niet verder. En het is ze gelukt.

Zij deden iets. Iets doen. Of niks doen.

Dat is de keus. Het onrecht, de tanks, drones, bezetters accepteren. Of een daad stellen en aan alle onrechtvaardigheid een eind maken. Sterven.

Misschien. En dan? Dan is het voorbij. Wie zegt dat dat erg is. Ik droomde dat ik in een kist lag. Bebloed gezicht, verminkt lichaam. Wonden nog ongewassen.

Ik snapte niet hoe ik daar kwam. Maar zag dat ik vredig sliep. En dat het goed was. Maar dat was een droom. Want in het echte leven zit ik achter de tv, zie hoe het land van mijn ouders wordt plat gebombardeerd, hoe de wereld toekijkt – en neem een hap chips. Ik zie mensen met een geruststellende blik zeggen ‘dat het target is gedood’ en dat bombarderen geen terrorisme is – en neem een hap chips.

Ik zie hoe een woedende massa een tank opblaast die daar nooit had mogen rijden en een vlag verbrandt die daar nooit had mogen zijn, en dat we dat wél terrorisme noemen – en neem een hap chips. Ik zie hoe mensen in koele bloede worden vermoord door vliegtuigjes zonder piloten en dat dát dan weer géén terrorisme is

– en neem een hap chips. Ik zie dat het leven van de ene mens minder waard is dan dat van de andere. En dat er iets flink verrot is in de wereld. En neem een hap chips.

Ik zie hoe onze wereldleiders oorlogsmisdadigers zijn en glimlachen als beschaafde duivels – en neem een hap chips. Ik zie hoe we leven in een wereld die ons verslaafd heeft gemaakt, verslaafd aan onze eigen wensen en dat genoeg nooit meer genoeg zal zijn en dat we ons doodlikken aan ons eigen mes – en neem een hap chips. Ik zie hoe mensen voor een hongerloontje chique kleren naaien voor ándere mensen in ándere landen, landen waar ze nooit zullen komen, die ze nooit zullen zien – en neem een hap chips. Ik zie hoe we accepteren dat ‘alles is zoals het is en dat we er tóch niets aan kunnen doen en dat we het tóch niet kunnen veranderen en dat alles de schuld is van de politiek en dat we zelf onschuldige hardwerkende burgers zijn en ons zorgen maken over de crisis’ terwijl we in onze dikke BMW stappen – en neem een hap chips. Ik zit achter de tv en neem een hap chips. Ik zit achter de tv en neem een hap chips. En neem een hap chips. En neem een hap chips. En toen werd ik wakker. En ik dacht wie zou deze wereldorde accepteren?

Ik ben niet bang voor de dood. Er moet iets gebeuren. Iemand moet iets doen. Te beginnen bij Amerika. Laat ze stoppen.

Laat hun vliegtuigen branden in de lucht. Laat hun schepen vergaan in de golven.

Laat hun tanks door de aarde verzwolgen worden. En ik ondertekende met ‘Abu Amila’, vader van de actie.

Dat was een boekverslag voor Engels. Het had eigenlijk over Hamlet, van Shakespeare, moeten gaan. Ik zei dat dat ook zo was: die gast denkt alleen maar na en doet niks, zoals iedereen. Ik ga het

anders doen. Ik kreeg geen cijfer, maar moest bij de rector komen. Met wie ik om ging? Wie mijn vrienden waren?

Of ik naar de moskee ging? Blijkbaar mocht ik zo niet denken. Waarschijnlijk omdat ik gelijk had. Dat werd mijn eerste waarschuwing. Toen ben ik pas echt begonnen.

7.

Matthieu citeert wazig een telefoongesprek.

matthieu Belt de rector.

Zegt-ie: 'Dag Matthieu, hoe is het?'

Ik zeg: 'Goed denk ik.'

Zegt-ie: 'Morgen eten we wat, met het hele team, ik dacht als je zin hebt...'

'O heel vriendelijk, maar nee bedankt.' 'Zeker?'

'Nee – ik eh – ik heb al een – afspraak.

Maar veel plezier.'

'O nou goed te horen dat je weer on the road bent.'

'Ja, ja.'

'Hoe ging het vandaag?'

'Hè?'

'Met Jamal.'

'Oh, prima. Prima – dag.'

8.

Jamal komt binnen.

stilte

jamal Hé.

matthieu Hé.

jamal Wat zie jij eruit? Niet geslapen ofzo?

matthieu Ook blij jou weer te zien.

stilte

jamal Dat ik nog maar kort geleefd heb, wil niet zeggen dat mijn mening er niet toe doet.

matthieu Laat hem dan horen.

jamal Ik laat mijn mening de hele tijd horen.

matthieu Nee, je schreeuwt hem.

jamal Dat is dan toch duidelijk.

matthieu *schreeuwt bij Jamals oor* Ja dat is duidelijk Jamal!!

Ik vind het ontzettend prettig dat jij zo duidelijk bent!!

jamal Doe normaal man.

matthieu *schreeuwt* Normaal Jamal?! Er is toch niets abnormaal aan dit gedrag of wel?!

jamal Man ga weg.

matthieu *schreeuwt* Waarom moet ik weg gaan ik ben toch alleen maar duidelijk?!

jamal Jij spoort niet man.

matthieu Nee. Dat klopt. Heb jij ook eens gelijk.

jamal Sjezus.

matthieu *schreeuwt* Misschien is schreeuwen niet de manier om duidelijk te zijn!!

jamal Ik heb de boodschap begrepen.

matthieu Okee. Even voor de zekerheid.

jamal Loonatic.

matthieu Collega.

stilte

Ik moet toegeven. Soms is schreeuwen wel lekker.

jamal Jij spoort echt niet hè?

matthieu Nee. Dat klopt.

Jamals telefoon gaat.

matthieu Telefoons weg.

jamal *kijkt* Mijn vader.

Jamal loopt weg van Matthieu, neemt op.

in het Arabisch, geïrriteerd Hoi wat is er? –

in het Nederlands Ik ben met vrienden.

in Arabisch Met vrienden zeg ik toch. – Wat? –

in het Nederlands Formulier? Wat voor formulier?

in het Arabisch Voor wanneer? – Ik doe het wel als ik thuis ben. – Weet niet hoe laat. Ik doe het wel. Doei.

Hij gaat weer zitten.

Mijn vader wil dat ik hem help. Iets met ziektekosten, hij snapt het niet.

matthieu Help je hem vaker?

jamal De hele tijd.

stilte

Ik heb het echt wel eens gedaan hoor.

matthieu *lacht* Ja? Heb je nu een meisje?

jamal Had vorige week nog een date.

matthieu En hoe ging het?

jamal Weet niet.

matthieu Waarom niet?

jamal Heb haar niet meer gebeld.

matthieu Waarom niet?

jamal Daarom niet.

matthieu Amateur.

jamal Ik weet wat ik doe.

matthieu Hoe heet ze?

jamal Lize.

matthieu Mooie naam. Lize en Jamal.

jamal Rot op man. Ze is anders dan de andere meisjes die ik heb gehad, weet je. Slimmer, mooi, grappig... Ze zit op het gymnasium.

matthieu Bel haar dan.

jamal Hoezo? Zodat ik er achter kom dat ze toch niet zo leuk is? Dat ze net zo leeg en oppervlakkig is als de rest

van de wereld?

Het is goed zo.

matthieu Nou geweldige filosofie Jamal.

Op die manier kun je je hele leven doorbrengen
zonder ooit iemand echt te leren kennen.

stilte

Mijn vrouw was bang in het donker dus moest en zou het
licht op de gang altijd aan. Ik vond dat goed maar kon
daardoor de halve nacht niet in slaap komen.
Uiteindelijk viel ik dan van pure uitputting in slaap – en
dan versliep ik me. Waardoor ik elke dag te laat kwam
op school.

jamal En wij maar het schoolplein vegen als we laat zijn...

matthieu Ja, de wereld is oneerlijk.

Nu kan ik 's nachts gewoon het licht uitdoen, maar ik
slaap nog steeds niet.

stilte

Er bestaan geen perfecte mensen, Jamal.

jamal Wat doe je dan, als je niet kan slapen.

matthieu Denken. Denken, denken, denken. En jij?

jamal Ook. Denken, denken, denken. Tot ik gek word.

matthieu Soms zet ik een koptelefoon op met keiharde
muziek, zodat ik mezelf niet meer kan horen denken.
Als de burens me zouden zien dansen midden in de
nacht zouden ze me laten ophalen. Rijp voor het
gesticht.

jamal Ik schrijf. Soms.

matthieu Waarover schrijf je dan?

stilte

geen reactie

Waarom denk je dan 's nachts?

jamal Weet ik veel. Van alles. Aan hoe kut de wereld is.

matthieu Die gedichten. Die wolven gedichten waar Abu
Amila onder staat. Die overal opduiken op school. Op
de ramen. In de gangen. Die zijn van jou toch?

jamal Misschien.

matthieu Misschien?

jamal Ja.

matthieu Ze zijn goed.

jamal Ze zijn toch ophitsend?

matthieu Ze zijn goed. Je schrijft goed.

jamal Ze zijn toch een deel van de reden waarom ik hier zit?

matthieu Ja, ze worden steeds gewelddadiger. We kunnen niet achter de inhoud staan, maar onder ons: je kan wel schrijven. Probeer eens een liefdesgedicht.

jamal Dacht het niet.

matthieu Bel die Lize.

stilte

Jamal loopt weer naar het schilderij.

jamal Als jij je vrouw nooit ontmoet had,
wat voor leven had je dan gehad?

matthieu Hoe bedoel je? Of ik dan beter af was geweest?

jamal Ja.

matthieu Jamal, er zijn periodes in je leven die heel zwaar zijn. Maar er zijn ook periodes die heel mooi zijn, terwijl het je niet eens opvalt. Alles mag mislukken, zolang je maar probeert. Er is niets erger dan spijt.

jamal Je hebt geen spijt dat je je vrouw hebt ontmoet?

matthieu Om de pijn die ik nu heb? Ik heb van dingen spijt Jamal, maar niet van ook maar één dag met haar.

jamal Zij was 'de ware'?

matthieu Ja, dat was ze.

jamal Matthieu. Het leven is geen sprookje.

matthieu Nee?

jamal Nee. En engelen bestaan niet.

matthieu Als jij het zegt.

Jamal schudt zijn hoofd.

matthieu 25 juni, 1988. De finale van het EK in München. Nederland tegen de Sovjet Unie. Mijn vrienden en ik sliepen voor het stadion om kaartjes te bemachtigen. We zaten aan een bar, vlak buiten het stadion, de wedstrijd zou over een uur beginnen en toen liep ze binnen. En wat een wedstrijd was dat! Van Tiggelen past naar Muhren, Arnold Muhren speelt diagonaal

naar Van Basten, en Van Basten schiet in één keer, uit de lucht, in een onmogelijke hoek over de keeper heen,
wat een goal! Van Basten, 2-0. Wat een goal! Niet te geloven! Nederland Europees kampioen. Dat stadion ging compleet uit zijn dak. En ik was er niet bij.

jamal Waar was je dan?

matthieu Iets drinken met mijn toekomstige vrouw.

jamal Wat? Je hebt de enige finale die Nederland ooit gewonnen heeft gemist om iets te drinken met een meisje dat je niet eens kende?

matthieu Inderdaad.

jamal Okee wacht even. Nederland had sinds – wat? '78? niet meer in een finale gestaan, je hebt buiten geslapen voor kaartjes, de wedstrijd gaat bijna beginnen, er loopt een meisje binnen dat je niet kent en je geeft je kaartje weg?

matthieu Je had haar moeten zien. De hele ruimte gaf licht.

jamal Het kan me niet schelen of Scarlett Johanssen of fucking Helena uit Troje de bar binnenloopt! Je hebt die finale gemist!

Matthieu lacht.

jamal En wat voor vrienden zijn dat?
Die lieten je daarmee weggkomen?

matthieu Ik schoof mijn kaartje over tafel en zei: 'Sorry jongens, kan dat meisje niet laten lopen'.

jamal 'Kan dat meisje niet laten lopen?'

Wat de fuck zeiden ze daarop?

matthieu Ze zagen dat ik het meende.

jamal Dit meen je niet.

matthieu Ja Jamal, dat meen ik zeker. Als ik die wedstrijd gezien had zat ik hier nu te praten over een meisje dat ik vijftientig jaar geleden had gezien in een bar. En dat ik altijd spijt heb gehad dat ik niet met haar gepraat heb. Ik heb geen spijt van de twintig jaar dat we getrouwd zijn geweest. Ik heb geen spijt van de keuzes die we in ons leven samen gemaakt hebben.

Ik heb zelfs geen spijt van twee jaar geleden – toen
we – hoe het eind –
ik kon niet weten – Ik heb in elk geval zeker geen spijt
dat ik die wedstrijd gemist heb.

jamal En nu ze er niet meer is? Heb je sindsdien ergens spijt
van?

stilte

geen reactie

Heb je er wel eens aan gedacht om te hertrouwen?

matthieu Mijn vrouw is dood.

jamal Vandaar het woord ‘hertrouwen’.

matthieu Mijn vrouw is dood.

jamal Nou geweldige filosofie, Matthieu.

Op die manier kun je de rést van je leven
doorbrennen, zonder ooit iemand echt te leren
kennen.

stilte

matthieu Het half uur is om.

9.

jamal Kinderversje over de wereld
Om daarna rustig te gaan slapen

Een wolf bedreigt een pasgeboren lam
een jaar geleden, liegt hij, zwom je in mijn water
de bron waarvan ik leef
waar ik van drink
is vies door jou en troebel en hij stinkt

ik was het niet. jawel! dat was jij wel
alleen de wolf kent hier de regels van het spel
je moet niet snel zijn
maar sneller nog dan snel
en slimmer dan de allerslimste geest

maar ik kan het toch onmogelijk zijn geweest
kijk in mijn ogen zegt het pasgeboren lam
ik ben nog klein
je weet dat het gewoon niet kan
ik heb daarvoor niet lang genoeg geleefd

het maakt de wolf niet uit hoe hard het smeekt
het vonnis is al lang en breed geveld
als jij het niet was
dan je moeder wel en
zet zijn tanden gulzig in het vlees

een laatste gil dan bungelt wezenloos en stil
het lamme lijfje in een plas onschuldig bloed
het wist van niks en toch
de wolf doet zich te goed
aan maagdevlees van pasgeboren lam

matthieu *scheurt papier van wand en leest*
en van een afstand ziet de moeder hoe
haar kind
door scherpe wolventanden wordt verscheurd
ze rent erheen
en beukt met alle kracht
in op de wolf op de misbruiker van de macht

een terrorist! een terrorist! roept nu de wolf
terwijl hij ongedeerd zijn rode lippen likt
zij valt me aan
ik voel me aangerand verkracht
een terrorist! een terrorist! roept hij
en lacht

want uit de verte vliegt alsof hij ze verwacht
een colonne papegaaien groen en fel
een terrorist!
een terrorist! klinkt overal
alleen de wolf kent hier de regels van het spel

terrorist! een terrorist! galmt door de lucht
niemand kijkt naar wat er werkelijk is gebeurd
en het schaap dat schreeuwt
maar niemand die het hoort
waar waren jullie toen mijn kleintje werd vermoord

Abu Amila

jamal Het hangt op het mededelingenbord in de aula.
Kinderversje. Over de wereld.
Links eronder foto's van Bush, Obama, Netanyahu en
daarboven geschreven:
'Leugenaars en Wolven'.
Aan de andere kant Rutte, Balkenende en
de EU vlag en daarboven:
'Papegaaien'.
En in het midden foto's van de 9-11 kapers, van
Mohammed Atta tot en met Hamza al-Ghamdi, de
jongste van het groepje,

en daarboven in grote letters:

‘Helden’.

Met daaronder:

‘Rest in Peace’.

En daaronder:

‘Tot snel.’

Dat deed het hem. Dat werd mijn laatste waarschuwing. De allerallerlaatste.

matthieu Kom ik net de rector tegen. Zegt-ie: ‘Ik geloof dat we het maar af moeten blazen.’

Ik zeg: ‘Wat afblazen?’

‘Met Jamal,’ zegt-ie.

Ik zeg: ‘Hè? Waarom? Nee, daar ben ik het niet mee eens.’

‘We kunnen het niet zelf oplossen. Heb je gezien wat hij daar ophangt? Dat is een aankondiging tot zelfmoord. Dat kan van alles betekenen.’

Ik zeg: ‘Je loopt op de zaken vooruit.’

Hij zegt: ‘Het is te laat. Ik moet de politie inschakelen.’

‘Nee! Geef me nog een kans. Nog één kans.’

Ik wil met hem verder. Ik wil het snappen. Nog een paar dagen. Alsjeblieft.’

10.

matthieu Hoe ben je met religie in aanraking gekomen?

jamal Religie? Waar heb je het over?

matthieu Je verheerlijkt terrorisme in naam van de islam.

Wanneer is dat begonnen?

jamal Islam? Dit heeft niks met God te maken. Denk je dat ik God nodig heb om te zien dat de wereld niet klopt? Dit gaat over nadenken, Matthieu. Zuiver en logisch nadenken.

matthieu Hoe bedoel je?

jamal Als je ziet dat er ergens onrecht is, is het toch niet ok om er maar bij te staan kijken? Je zegt 'in naam van de islam', maar er worden oorlogen gevoerd in jouw naam Matthieu. In jouw naam. Afghanistan, Irak, de bezetting van Palestina, noem maar op. Mensen sterven elke dag, aan jouw bommen, aan jouw kogels. En wat doe je ertegen? Niets. We verraden ze. Met onze stilte. Wij zijn allemaal zo fucking laf, Matthieu.

matthieu Waarom ga je de politiek niet in?

jamal Oh ja! Om een marionet te worden? Om mijn tong heel diep in Amerikaanse rekeningen te steken, en niets te veranderen? Laat me niet lachen, doe jij dat maar. Ik ga niet meer zwijgen. Politici zijn poppen. Die mannen op die foto's: dat zijn helden, Matthieu.

matthieu Ach hou toch je bek.

jamal Sorry?

matthieu Ik zeg dat je je bek moet houden als je zulke onzin zegt.

jamal Oh ja? Helden. Helden zijn het.

matthieu Ik heb even genoeg gehoord.

jamal Wie gelooft er nog ergens in tegenwoordig? Wie is bereid om zijn leven te geven voor een ideaal? Voor een hoger doel? We moeten wakker worden!

matthieu Had ik dus toch gelijk. Die achterlijke allochtoon kan niet nadenken.

jamal 'Het moet mogelijk zijn dat wij verantwoordelijkheden voelen waarvan het lot van de mensheid afhangt.' *pakt een boek (Levinas)* Dat is van één van je filosofen, Matthieu. Dat komt niet uit de Koran. Ik voel die verantwoordelijkheid. Ik ga iets doen.

matthieu En wat ga je dan doen, Jamal?

stilte

jamal Weet ik nog niet.

matthieu Je bent een slechte leugenaar.

jamal Ik lieg goed genoeg en ik zeg ik weet het niet.

matthieu *met ironie* Ga je een aanslag plegen, Jamal? Ga je jezelf opblazen?

jamal Jij zou dat niet kunnen, hè Matthieu. Echt ergens voor gaan. Daar ben je te slap voor. Jij zou altijd terug proberen te krabbelen. Zelfs voor mij wilde je terugkrabbelen, of niet? Jij bent een laffe man, Matthieu. Een lafaard.

matthieu Misschien komt dat doordat ik écht nadenk. Als je alles overziet en overweegt dan blijkt het opeens een stuk gecompliceerder en genuanceerder in elkaar te zitten dan in dat zwart-wit wereldje van jou.

jamal Je moet bereid zijn. Dat is alles. Ik ben bereid.

matthieu De vraag is: Ben je dat echt?

jamal Ja.

matthieu Oh ja?

jamal Ja.

matthieu Ik geloof er niks van. Jij bent net zo bang als ik.

'Echt ergens voor gaan'? Je wilt een daad stellen voor de mensheid maar in je eigen leven durf jij niks, je durft dat meisje niet eens te bellen.

jamal Ik kan de dood heel dichtbij laten komen, Matthieu, alsof ik haar al voel.

Kun jij dat ook?

stilte

matthieu Weet je hoe mijn vrouw gestorven is?

jamal Nee.

matthieu Ze is vermoord. Door een jongen
als jij.

stilte

jamal Hoe bedoel je 'een jongen als ik'?

matthieu Een jongen van jouw leeftijd.

Een Algerijn. We waren een weekendje in Parijs en
zijn overvallen. Beroofd. Twee jongens met een mes.
Mij hebben ze nauwelijks geraakt. Een sneetje, meer
niet. Maar zij vocht terug. Ik niet. Je hebt gelijk, ik ben
laf. Zij vocht terug en moest het ontgelden.

Vier steken. Hier, hier, hier en hier.

Ik dacht dat ze gelijk dood was. Drie weken heeft ze
op de intensive care gelegen.

En toen is ze weggeleden. Om een portemonnee
waar nog geen honderd euro in zat.

jamal Wat heb ik daarmee te maken.

matthieu Die jongen dacht zoals jij.

jamal Ik steek geen mensen neer op straat hoor je me? Ik
doe dat soort shit niet.

matthieu Op zijn computer zijn talloze filmpjes gevonden
van Bin Laden. Al qaida. Dat werk. Zijn harde schijf
stond er vol mee. Onthoofdingen. Verbrande vlaggen.
De Twin Towers als achtergrondfoto. Misschien vond
hij het leven van mijn vrouw niet zo veel waard. Wat
denk jij?

jamal Ik denk even helemaal niks, Matthieu. Ik denk even
helemaal niks.

Jamal loopt weg.

matthieu *roept hem na* Het half uur is om!

jamal *komt terug* Ja het half uur is zeker om, klootzak! Je zit
me gewoon de dood van je vrouw in mijn schoenen te
schuiven! Wat de fuck is dit!

matthieu Ga eerst maar eens nadenken over wat een
mensenleven waard is en kom dan terug met je
praatjes over de wereld.

jamal *gooit iets naar Matthieu's hoofd* Wie ben jij om me zo de les te lezen? Arrogante zak!

Jij zit daar maar te niksen! Jij praat maar in tegeltjeswijsheden en zit maar zielig te zijn omdat je vrouw dood is – Ik kan er godverdomme niks aan doen dat je vrouw dood is, Matthieu! En jij ook niet. Maar waar jij wel wat aan kan doen is dat je die ass van je weer in beweging brengt. Je vrouw is dood, maar jij bent gestopt met leven.

matthieu Ik heb geleefd. Mijn kaarten zijn geschud.

jamal Ja, en je hebt fucking verloren!

En sommige mensen zouden de ballen hebben om terug te komen en weer mee te spelen. Hoe goed je verloren kaarten ook zijn.

matthieu Kijk naar jezelf. Wie leest hier wie de les? Jij en al je blablabla. Mooie theorieën. Voor iedereen een antwoord klaar. Maar jezelf werkelijk laten zien, ho maar. Je zou dankbaar moeten zijn, Jamal. Voor wat we voor je doen hier.

jamal Dankbaar?

matthieu Ja, ken je dat woord? Dankbaar.

jamal Nee, Matthieu. Ik ben niet dankbaar.

Ik ben godverdomme niet dankbaar. *ontsteekt in woede* Dat is wat jullie de hele tijd van me willen hè? Dankbaarheid. Ik ben er. Ja? Ik bèn hier. Okee? En ik ben niet dánkbaar. Ík heb er nooit om gevraagd om hier te zijn en ik ga me niet meer bewijzen om jullie tevreden te stellen. Ik ga geen kunstjes meer doen, ik ga niet meer glimlachen, ik ga geen pootjes meer geven, ik ga me niet leuker voordoen dan ik ben. Ik praat Nederlands. Ik dénk Nederlands. Ik droom Nederlands. En ik ben niet dánkbaar. Waar moet ik dankbaar voor zijn? Mijn familie komt uit Irak. Mijn vader en moeder komen uit Irak. En al zou ik willen ik denk niet zoals zij. Ik denk anders. Ik ben een kind van hier. Een uitkomst van jullie 'multiculturele samenleving'. En moet ik daarvoor dankbaar zijn? Wat

moet ik doen Matthieu? Hoe moet ik mijn dankbaarheid tonen? Op mijn hoofd gaan staan? Keurig aan een lijntje lopen in het park en mijn poep in plastic zakjes doen? Of toch gewoon mijn haren blond verven? Hoe lang moet ik me nog uitsloven? Hoe vaak moet ik nog auditie doen? Hoe lang ben ik nog vreemdeling in mijn eigen land, in mijn eigen straat, in mijn eigen huis, in mijn eigen kamer, in mijn eigen bed. Wanneer ben ik goed genoeg! Ik b en er. En ik ben niet dankbaar.

matthieu Sorry dat ik dat gezegd heb, Jamal.

jamal En ja ik schrijf ook liefdesgedichten, Matthieu! Maar denk maar niet dat ik die ooit aan iemand laat lezen.

matthieu Wat ga je er mee doen?

jamal Waarmee.

matthieu Met je talent. Wat ga je er mee doen.

jamal Niks.

matthieu Niks?

jamal Ik heb er niet om gevraagd.

matthieu Niemand krijgt ooit waar hij om vraagt. Wat vinden je vrienden van je gedichten?

jamal Mijn vrienden kennen ze niet.

matthieu Waarom niet? Waarom hou je dat voor je vrienden geheim?

jamal Wat denk je nou? Dat ze zitten te wachten op een dichter?

matthieu Misschien wel.

jamal Ja, en misschien niet! En wat dan? Ik hou dingen geheim, Matthieu. Ik hou heel veel geheim.

matthieu En hoe voelt dat? Om zo alleen te zijn? Zo alleen met al je geheimen?

jamal Hoe dat voelt? Fucking kut! Zo voelt dat. Tevreden!? Wat wil je nou, dat ik ga janken? Dat ik al mijn geheimen aan je voeten leg?

matthieu Probeer het eens.

jamal Je weet niet hoe snel je de politie zou moeten bellen.

matthieu Probeer het.

jamal Houd je bek man.

matthieu Probeer het!

jamal Houd je bek! Wat wil je horen?

matthieu Alles!

jamal Dat ik een bom aan het maken ben in mijn garage?

matthieu Ben je een bom aan het maken in je garage?

jamal Ja! En hij is bijna af! En als hij af is blaas ik hem op, met mezelf, een ambassade en desnoods de hele school er bij! Is dat wat je wil weten? Hier. Pak de telefoon, bel de politie!

stilte

matthieu Dank je.

jamal Wat!?

matthieu Dat je dit verteld hebt. Dank je.

jamal Geef me aan dan! Doe het. Maak een einde aan al dit gezeik!! Bel ze!

matthieu De bom is nog niet af?

jamal Nee.

matthieu Je kan hem weer uit elkaar halen.

jamal ...ja...

matthieu Dan geef ik je niet aan. Ga zitten.

jamal Maar –

matthieu Ga zitten, Jamal.

jamal Jezus –

matthieu Ga zitten.

Jamal gaat zitten en begint bijna te huilen, probeert dat uit alle macht te verbergen.

Gaat licht hyperventileren.

jamal Soms – lijkt het alsof ik wegval en tikt mijn hart als een gek. Mijn nek doet pijn en ik ben eigenlijk de hele dag boos. Boos op alles, op de hele wereld, op iedereen. En ik weet niet waarom. Ik weet eigenlijk niet eens waarom maar ik haat jullie allemaal. Waaraan verdien ik de hele tijd een tweede kans? Omdat ik kan schrijven? Ik verdien geen tweede kans. Je moet me gewoon laten stikken. Dat is

het beste. Ik zal nooit een engel worden. Je kan het niet begrijpen Matthieu, je snapt niet wat het is. Mijn ouders hadden nooit hierheen moeten komen. Ze hadden moeten blijven waar ze waren, waar ze hoorden, waar wij hoorden.

matthieu Jamal. Jij hoort hier.

jamal Ik wil dit niet meer voelen. Ik wil dat het stopt.

matthieu Ik weet het.

jamal Maar dat gaat toch nooit lukken.

matthieu Luister, Jamal, één ding weet ik wel. Luister, kijk me aan. Al die woede, alles wat je voelt: het is jouw schuld niet.

jamal Nee...

matthieu Het is niet jouw schuld.

jamal *schouderophalend* Misschien niet...

matthieu Het is niet jouw schuld.

jamal Nee. Okee.

matthieu Het is niet jouw schuld.

jamal Ja, ik hoor het.

matthieu Het is niet jouw schuld.

jamal *huilt bijna* Hou nou maar op.

matthieu Het is niet jouw schuld.

jamal Ik hoor het.

matthieu Het is niet jouw schuld –

jamal *huilt* Ik hoor het, ik hoor het, ik hoor het.

11.

muziek

matthieu *belt* Met Matthieu. Wat je vandaag zei over de politie – Ik denk – Dat het echt niet nodig is. Het komt wel goed.

12.

Jamal gooit een tas op tafel.

jamal Hier.

matthieu Wat is dat?

jamal Wat denk je?

matthieu Ik hoop dat het niet is wat ik denk.

jamal Ik ben bang van wel.

matthieu *kijkt, onderdrukt paniek* Ben je helemaal gek geworden? Wat moet dat hier?

jamal Moet ik 'm dan gewoon bij het grof vuil zetten?

matthieu Wat moet ik hier mee?

jamal Ik moet er vanaf.

matthieu En dus geef je 'm aan mij?

jamal Ik weet niet wat ik er mee moet.

matthieu Denk je dat je alles gehad hebt. Brengt-ie een bom naar school.

jamal Matthieu. Alsjeblieft. Neem jij 'm mee?

matthieu Wat?

jamal Of jij 'm mee neemt.

matthieu Waarom zou ik in godsnaam?

jamal Volgens mij heeft mijn vader 'm gezien. In de garage. Hij stond me in de tuin op te wachten, trok toen demonstratief de garagedeur achter zich dicht, zei niks en ging naar binnen. Dat ding moet weg. Als iemand 'm vindt, of als iemand ziet dat ik 'm ergens weggooi dan ben ik er geweest.

matthieu En dus mag ik het oplossen.

jamal Wie anders?

matthieu Ik geloof mijn oren niet.

jamal *glimlacht* Je bent medeplichtig, Matthieu.

matthieu Pardon?

jamal Je hebt me niet aangegeven.

matthieu O, en dit is mijn dank.

jamal *dringend* Alsjeblieft.

matthieu *denkt na, dan plots* Hij kan toch niet afgaan?

jamal Jawel.

matthieu *springt op* Wat?!

jamal Grapje. Zover was ik nog niet.

matthieu Als je dat soort grappen maakt neem je 'm maar
weer mee naar huis.

jamal Sorry.

stilte

matthieu Goed. Stel dat ik het doe en dit ding – wegmaak...
Wat dan?

jamal Hoe bedoel je 'wat dan'?

matthieu Hoe gaan we daarna verder?

stilte

Volgens mij moet jij naar het VWO.

jamal Doe normaal.

matthieu Jij kan dat.

jamal Nee, Matthieu, dit wordt niks.

matthieu Waarom niet?

jamal Snap je het nou nog niet? Ik ben geen jongen voor het
VWO. Hoe moet ik dat aan mijn vrienden verkopen?

matthieu Wat bedoel je?

jamal Ze worden gek. Ze zullen dingen zeggen. Dat ik me te
goed voor ze voel.

matthieu Voel je je dat?

jamal Nee.

matthieu Nou dan.

jamal Ik weet niet.

matthieu En die Lize dan?

jamal *denkt, overweegt* Dan moet ik nog langer naar school.

matthieu En?

jamal Ik weet niet of ik dat trek.

matthieu Misschien zullen je vrienden het niet zeggen, maar
ik denk dat ze stiekem trots op je zullen zijn. Je kan
denken, je kan schrijven.

jamal Kijk, ben ik toch je project. Je probeert een brave
leerling van me te maken, die niet meer boos is op de
wereld.

matthieu Nee. Wees boos op de wereld.

Daar is alle reden toe. Wees woedend. Maar wat ga je met die woede doen. *wijst naar de tas* Want dat is niets. Dat is alleen maar nog meer woede.

jamal Ik zal er over denken.

matthieu Daar hou ik je aan.

jamal Krijg ik volgend jaar zeker opeens Nederlands van je. *stilte*

matthieu Als ik hier dan nog ben.

jamal Hoe bedoel je?

matthieu Ik denk dat ik weg moet – wil.

jamal Waarheen?

matthieu Reizen. Proberen.

jamal Reizen? Jij?

matthieu Ja.

jamal Hoezo?

matthieu Er moet iets veranderen. Een zekere betweter zei me dat ik mijn geld weer op tafel moet leggen en zien welke kaarten ik trek. Volgens mij had-ie gelijk. Iets doen, of niks doen. Toch? Ik moet iets gaan doen.

jamal Wanneer dan?

matthieu Niet voor jij op het VWO zit.

jamal Hé, ik beloof niks.

matthieu Ik ook niet. Misschien blijf ik je wel je hele schoolcarrière achtervolgen.

jamal *waarschuwt* Het kan ook mislukken, hè Matthieu.

matthieu Maar het kan ook wel lukken. We weten het toch niet zeker? We weten niets zeker.

jamal Nee.

matthieu Je kan het alleen proberen.

Jamals telefoon gaat.

matthieu Wie is het?

jamal *in telefoon* Hee, ehm, kan ik je zo terugbellen. Nee, jij moet eerst ophangen. *lacht, hangt op* Ik zeg niks. Het half uur is om.

matthieu Mooi. Kan ik me naar de vuilstort begeven voor de AIVD binnen komt.

jamal *geeft een opgerold papier* Hier. Lees later maar.
matthieu *maakt het meteen open*
een wolf kijkt eenzaam naar de donk're lucht
en ziet de maan
zo wit en eenzaam aan de hemel staan

hij denkt zoals die maan is ben ik ook
net zo gehaat
zo bleekjes als hij aan de hemel staat

en huilend roept de wolf naar boven ik
weet wie je bent
terwijl er niemand is die mij echt kent

maar als hij stil is klinkt door merg en been
een zacht gejang
gehuil van and're dieren om hem heen

het huilen klinkt bekend hij kent de pijn
vraagt wie het zijn
en honderd wolven antwoorden meteen

blijkbaar was hij toch niet zo alleen

Jamal

Jamal staat nog in de deuropening.
matthieu Je bent echt een dichter, Jamal.
jamal Ik beloof niks.
matthieu Ik ook niet.
jamal Maar we proberen.
matthieu Ja. We proberen.
jamal Tot morgen?
matthieu Tot morgen.

Jamal ging bij de Toneelmakerij in première op 15 februari
2014 op het Luzac College Amsterdam, via theater de
Krakeling

jamal Majd Mardo /
Yorke Mulder-Bhangoo
matthieu Peter van Heeringen /
Tjebbo Gerritsma

Regie: Daniël van Klaveren

www.toneelmakerij.nl

Jamal is geïnspireerd op verhalen van geradicaliseerde jongeren
en op scènes uit de film *Good Will Hunting*. Het stuk staat
echter geheel op zichzelf

Daniël van Klaveren (1983) is acteur, regisseur en schrijver. Hij studeerde in 2005 af aan de acteursopleiding van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU). Hij werkte onder anderen bij Theatergroep Wederzijds en maakte van 2008 tot 2012 deel uit van het vaste ensemble van de Toneelmakerij.

Daarna maakte hij o.a. *Zus van Mozart* en *Neushoornspektakel* bij STIP theaterproducties, gaf les op de Acteerschool Rotterdam, de HKU en de Dutch National Opera Academy en regisseerde naast de Toneelmakerij onder andere bij het Nieuw Utrechts Toneel en Opera Zuid

Toneelwerk

Nadia – 2017

Maarten de Meeuw – 2016

Zus van Mozart – 2015

Jamal – 2014

Rosalinde – naar *As you like it* van Shakespeare – 2013

Just in Case – naar het gelijknamige boek van Meg Rosoff –
2010